ПРАВО

УДК 342.9: 355.6

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2021.45.55-59>

О. Капінус, ад'юнкт каф. прав. забезп.
Національний університет оборони України ім. Івана Черняховського, Київ, Україна
olgakapinus88@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-1137-6674

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКОВИМ МАЙНОМ

Досліджено відносини щодо управління військовим майном як різновиду адміністративно-правових відносин. Доведено, що в ЗСУ майнові відносини, як і будь-які інші, мають адміністративно-управлінську та організаційну складову. Визначено, що відмінною ознакою майнових відносин у ЗСУ є адміністрування поведінки учасників таких відносин та перевага організаційно-субординаційних повноважень у правовому регулюванні відносин щодо військового майна. Основними критеріями відмежування адміністративних видів правовідносин від інших, які виникають у сфері управління військовим майном, є їхні особливості, які здебільшого виявлено у специфіці структурних елементів: змісті та об'єкті, а в деяких випадках – суб'єктах. Доведено, що адміністративно-правові відносини щодо військового майна можна класифікувати за критерієм їх співвідношення з адміністративно-правовим режимом військового майна. За таким критерієм виділено адміністративно-правові відносини щодо: обліку і списання військового майна у ЗСУ; інвентаризації військового майна у ЗСУ; відчуження військового майна у ЗСУ; утилізації військового майна у ЗСУ. Визначено основні проблеми, що виникають у сфері управління військовим майном, пов'язані з "людським фактором" і в загальному вигляді призводять до двох ситуацій: 1) неоднакового розподілу майна органами управління вищого рівня; 2) недостатньо якісного виконання своїх обов'язків одними посадовими особами, і більш якісними – іншими. Запропоновано вирішення подібних ситуацій шляхом перегляду процесу відбору кандидатів на посади з підвищеним рівнем матеріальної відповідальності; розробки poradників і посібників для матеріально-відповідальних службовців з періодичною організацією тренінгів з підвищення ефективності управління військовим майном, а кількісний, якісний і строковий контроль над таким майном перевести в автоматизовані системи управління.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, військове майно, суб'єкти, об'єкти, зміст.

Постановка проблеми. У звіті Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України для проведення розслідування відомостей щодо фактів розкрадання в ЗСУ та підриву обороноздатності держави у період від 2004 до 2017 років зазначено, що відбувалося значне скорочення озброєння і розпродаж військового майна. Тобто це є свідченням управлінських рішень, які мали на меті розкрадання військового майна, що призвело до підриву обороноздатності держави. Саме тому вважаємо ефективне управління військовим майном одним із першочергових завдань органів військового управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти відносин щодо військового майна так чи інакше були предметом наукових пошуків Ю. Кучинського, Т. Голотнової, О. Мельник, М. Романюка та інших вчених. Але питання адміністративно-правових відносин щодо управління військовим майном висвітлені дещо фрагментарно, і тому потребують ґрунтовного наукового аналізу.

Мета статті. Дослідити адміністративно-правові відносини щодо управління військовим майном, урахувавши адміністрування поведінки учасників таких відносин та перевагу організаційно-субординаційних повноважень у правовому регулюванні відносин щодо військового майна.

Виклад основного матеріалу дослідження. За загальним правилом майнові відносини мають цивілістичну природу, але в ЗСУ майнові відносини, як і будь-які інші, мають адміністративно-управлінську та організаційну складову. На нашу думку, характеристику адміністративно-правових відносин щодо управління військовим майном слід починати з відповіді на запитання: "Як співвідносяться між собою поняття адміністративно-правові відносини та адміністративно-правовий режим"? Із цього приводу слід навести думку Ю. Кучинського, який у своїй статті "Структура механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні" виділяє такі структурні елементи механізму: 1) акти адміністративно-правового регулювання, організаційні акти та акти реалізації; 2) принципи, цілі та

завдання адміністративно-правового режиму військового майна в Україні; 3) адміністративно-правові та інші правовідносини, що виникають у сфері використання військового майна в Україні; 4) адміністративна відповідальність за порушення режиму військового майна в Україні [1, с. 92]. Звідси логічним є висновок про те, що адміністративно-правові відносини є елементом адміністративно-правового режиму як більш широкого поняття. У свою чергу, адміністративно-правові відносини також можна досліджувати у вузькому та широкому розумінні, з їхньою прив'язкою до тієї сфери, де вони виникають. Ми вважаємо, що правовий режим військового майна можна визначити як обсяг прав і обов'язків органів військового управління та підпорядкованих підрозділів стосовно майна, закріпленого за ними, а також порядок його придбання, використання і відчуження [2, с. 61].

Узявши за основу положення Закону України "Про правовий режим військового майна у Збройних Силах України", пропонуємо класифікувати адміністративно-правові відносини щодо військового майна за критерієм їхнього співвідношення з адміністративно-правовим режимом військового майна. За таким критерієм ми виділили адміністративно-правові відносини щодо: обліку і списання військового майна у ЗСУ; інвентаризації військового майна у ЗСУ; відчуження військового майна у ЗСУ; утилізації військового майна у ЗСУ. Окрім цього в науковій літературі досліджується інститут управління військовим майном, а тому безперечним є існування адміністративно-правових відносин з приводу управління військовим майном. На користь цієї думки можна навести точку зору В.І. Кіселя, який акцентує увагу на тому, що практичне значення інституту управління військовим майном полягає в тому, що зазначене речове право визначає співвідношення майнових прав військових формувань в Україні з правами держави, встановлення меж самостійності у майнових відносинах [3, с. 110].

На важливість правового регулювання інституту управління військовим майном звертає увагу О. Мельник у своїй праці "Правове регулювання управління військо-

вим майном як складова частина адміністративно-правової охорони та захисту такого майна", де, зокрема, зазначає, що діяльність Міністерства оборони України та ЗСУ у сфері управління майном регулюється не лише чинним законодавством, але й відомчими нормативно-правовими актами, більшість яких дублюються або суперечать один одному. Продовжуючи свою думку, авторка зазначає, що чинними нормативно-правовими актами регулюються питання, пов'язані з організацією та веденням господарської діяльності у військових формуваннях, але проблемні питання правового регулювання, як у практичних, так і теоретичних аспектах управління майном військових формувань України залишаються невирішеними [4, с. 126].

Згідно з поставленою метою статті, використовуючи метод дедукції, необхідно проаналізувати такі загальні поняття, як "правові відносини" та "адміністративно-правові відносини", а потім дослідити конкретне поняття "адміністративно-правові відносини щодо управління військовим майном". Зокрема, у науковій літературі правові відносини визначаються як суспільні відносини, урегульовані нормою права, учасники яких мають суб'єктивні юридичні права та обов'язки. При цьому традиційним є підхід, згідно з яким правовідносини мають складну структуру і включають у себе такі елементи: суб'єкти; об'єкти; зміст правовідносин [5, с. 145]. Найбільш лаконічним нам видається визначення, яке запропонував класик теорії держави і права О. Скакун, яке вказує, що, правовідносини – це врегульовані нормами права вольові суспільні відносини, що виражаються в конкретному зв'язку між правомочними і зобов'язаними суб'єктами – носіями суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності – і забезпечуються державою [6, с. 345].

Існує безліч точок зору з приводу розуміння адміністративно-правових відносин. Наведемо деякі з них. Адміністративно-правові відносини у вузькому розумінні – це суспільні відносини, урегульовані нормами адміністративного права. Водночас адміністративно-правові відносини у широкому розумінні – це форма соціальної взаємодії публічної адміністрації та об'єктів публічного управління, що виникає на підставі адміністративно-правових норм з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави, учасники якої мають суб'єктивні права і несуть юридичні обов'язки [7].

Професор І. Голосніченко зазначає, що адміністративно-правові відносини є системою прав та обов'язків органів державної виконавчої влади, посадових осіб і службовців, громадян та інших суб'єктів [8, с. 9]. Колектив авторів-дослідників адміністративного права визначають адміністративно-правові відносини як різновид юридичних відносин, які виникають на основі адміністративно-правових норм, формально закріплених у правових актах, вони виявляють себе переважно у вигляді відносин праворегулятивних і правоохоронних, мають організаційний і виконавчо-розпорядчий характер, захищені державним примусом [9, с. 18].

Як бачимо, наведені авторські розуміння адміністративно-правових відносин ґрунтуються на характерних ознаках та особливостях, які і відрізняють адміністративно-правові відносини від інших видів правовідносин. Із цього приводу Е. Шевченко виділяє такі ознаки адміністративно-правових відносин: 1) виникнення у сфері публічного управління; 2) однією зі сторін обов'язково є орган влади; 3) урегульовані адміністративно-правовими нормами; 4) їхні учасники виступають носіями прав і обов'язків у сфері державного управління; 5) є стосунками владо-підпорядкування і визначаються юридичною нерівністю сторін; 6) порушення стороною своїх

обов'язків зумовлює її відповідальність перед державою; 7) для органів управління їхні права є одночасно й обов'язками [10, с. 1118].

Адміністративно-правові відносини характеризуються такими особливостями: 1) вони нерозривно пов'язані з адміністративно-правовими нормами, виникають і здійснюються на їхній основі; 2) основною їхньою метою є забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави; 3) вони врегульовують широке коло суспільних відносин між публічною адміністрацією та об'єктами публічного управління; 4) провідною рисою адміністративно-правових відносин є їхня публічна природа, вони виникають з ініціативи будь-якої сторони, при цьому згода іншої сторони зазвичай не обов'язкова; 5) адміністративно-правові відносини є переважно виконавчо-розпорядчими: у вузькому розумінні суб'єкти публічного управління наділені владною компетенцією, а об'єкти зобов'язані виконувати їхні законні вимоги; поряд із цим за широкого підходу сторони адміністративно-правових відносин завжди мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які взаємопов'язані між собою: кожному суб'єктивному праву однієї сторони відповідає юридичний обов'язок іншої, і навпаки; 6) вони мають свідомо-вольовий характер, адже держава через видання відповідних адміністративно-правових норм виражає свою волю народу України, учасники цих відносин здійснюють своє волевиявлення, усвідомлюють значення своїх дій та можуть нести за них відповідальність; 7) адміністративно-правові відносини охороняються державою, яка сприяє здійсненню суб'єктивних публічних прав та юридичних обов'язків, а в разі правопорушення притягує винну особу до адміністративної чи іншої юридичної відповідальності; 8) не належать до адміністративно-правових відносин між публічною адміністрацією та об'єктами публічного управління, якщо вони не засновані на праві [7].

Щодо предмета нашого дослідження, то слід звернути увагу на наукову статтю Ю. Кучинського "Адміністративні правовідносини в сфері використання військового майна: поняття, види, особливості", де він визначає адміністративні правовідносини, що виникають у сфері використання військового майна, як регламентовані нормами адміністративного законодавства суспільні правовідносини, зміст яких становлять права та обов'язки суб'єктів цих правовідносин щодо здійснення управління і створення організаційно-правових умов для забезпечення належного використання військового майна, а також цільового та функціонального використання такого майна [11, с. 78]. Ураховуючи предметну особливість адміністративних правовідносин, що виникають у сфері використання військового майна, автор пропонує розділити їх на: правовідносини щодо здійснення управління використанням військового майна; правовідносини щодо організації безпосереднього використання військового майна; правовідносини щодо застосування юридичної відповідальності за порушення режиму використання військового майна [11, с. 79].

Серед сучасних дослідників-адміністративістів також виділяємо працю Т. Голоднової "Контроль як гарантія законності управління майном військових формувань України: адміністративно-правові засади", де авторка сформулювала поняття управління майном військових формувань України як комплекс цілеспрямованих адміністративно-правових та організаційних заходів державних органів, які в межах встановлених законодавством повноважень приймають рішення виконавчо-розпорядчого

характеру щодо об'єктів військового майна з метою виконання конституційних завдань щодо реалізації інтересів держави у сфері безпеки та оборони [12, с. 5].

Вважаємо, що необхідно дослідити суб'єкти, об'єкт і зміст адміністративних правовідносин у сфері управління військовим майном, що дозволить сформулювати власне визначення адміністративно-правових відносин щодо управління військовим майном. Насамперед зазначимо, що відмінною ознакою майнових відносин у ЗСУ є адміністрування поведінки учасників таких відносин та перевага організаційно-субординаційних повноважень у правовому регулюванні відносин з приводу військового майна.

Із приводу суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо управління військовим майном зазначимо, що у статті 2 Закону України "Про правовий режим майна у Збройних Силах України" органами, які здійснюють управління військовим майном, визначено Кабінет Міністрів України та Міністерство оборони України [13]. Разом з тим, слід зазначити, що адміністративне керівництво ЗСУ здійснює Міністерство оборони України, діяльність якого спрямована на всебічне забезпечення життєдіяльності ЗС України, їхнє функціонування та розвиток у межах виконання основних завдань державної політики у сфері оборони [14]. Генеральний штаб здійснює заходи щодо розвитку ЗСУ, їхнього технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення, визначення основ їхнього застосування [15].

Пунктом 7 Постанови КМУ "Про затвердження Порядку логістичного забезпечення сил оборони під час виконання завдань з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності" від 27 грудня 2018 р. № 1208 визначено, що загальне управління системою логістичного забезпечення сил оборони під час їх застосування здійснюється Генеральним штабом Збройних Сил, який відповідно до наданих законодавством повноважень здійснює безпосереднє військове керівництво силами оборони. Безпосереднє управління логістичним забезпеченням сил оборони під час їхнього застосування відповідно до наданих законодавством повноважень здійснюється відповідним органом військового управління ЗС, до повноважень якого належать питання організації логістичного забезпечення, командуваннями відповідних угруповань сил оборони, а також керівниками відповідних центральних органів виконавчої влади, органів військового управління (органів управління), сили і засоби яких виконують специфічні завдання в інтересах створених угруповань сил оборони, але не ввійшли до їх складу [16].

Отже, формування системи логістичного забезпечення наразі триває за такими напрямками: формування нових органів управління логістичним забезпеченням; розширення можливостей сил і засобів логістичного забезпечення; підготовка фахівців у галузі військової логістики; автоматизація управління логістичним забезпеченням; створення нової нормативної бази з урахуванням та впровадженням стандартів НАТО. Також планується розгорнути окремі бригади логістики оперативних командувань, до складу яких увійдуть існуючі автомобільні батальйони, батальйони матеріального забезпечення та ремонтні частини оперативних командувань [17].

Доходимо висновку, що формування системи суб'єктів управління військовим майном триває, а тому говорити про вичерпний перелік таких суб'єктів неможна. Така наша точка зору базується ще і на тому, що управлінські повноваження щодо військового майна також можна досліджувати у широкому і вузькому розумінні. А це, звичайно, дозволить включити до системи суб'єктів управління військовим майном, окрім Кабінету Міністрів України, Міністерства оборони України та Генерального

штабу ЗСУ, ще і Верховну Раду України, начальників та командирів відповідних військових формувань ЗСУ, а також окремих військовослужбовців та підприємства, установи й організації, які здійснюють господарську діяльність у ЗСУ та у сфері оборони в цілому.

Щодо другого елемента адміністративно-правових відносин з управління військовим майном, а саме об'єкта, то зазначимо, що в загальному вигляді об'єктом правовідносин є те, з приводу чого виникають та на що спрямовані правовідносини. З огляду на таке тлумачення загальним об'єктом адміністративно-правових відносин щодо військового майна буде військове майно (у значенні військового майна – це державне майно, закріплене за військовими частинами, складами, установами та організаціями ЗСУ [13] та військове майно непорушних запасів – військове майно, яке призначене для використання в особливий період і перебуває у мирний час на довгостроковому зберіганні у військових частинах [18]).

У випадку дослідження структурних елементів саме адміністративно-правових відносин щодо управління військовим майном об'єкт буде деталізованим – дії та поведінка уповноважених суб'єктів з приводу управління військовим майном. Так само буде визначатися об'єкт у адміністративно-правових відносинах з приводу обліку та списання військового майна у ЗСУ; інвентаризації військового майна в ЗСУ; з приводу відчуження військового майна у ЗСУ; з приводу утилізації військового майна у ЗСУ. У свою чергу, і такий структурний елемент адміністративно-правових відносин як зміст, необхідно розглядати з позиції аналізу повноважень (прав та обов'язків) відповідних суб'єктів у сфері управління військовим майном. В адміністративній літературі управлінські повноваження часто ототожнюються із владними повноваженнями, оскільки відносини влади-підпорядкування є визначальними для адміністративно-правових відносин. З цього приводу доречною є думка Ю. Кучинського, який вважає, що на рівні військової частини суб'єктами управлінських правовідносин щодо використання військового майна виступають командири, які делегують свої повноваження заступникам та керівникам служб [11, с. 79]. Т. Голоднова зазначає, що для ефективнішого використання наявного військового майна, воно обліковується у кількісних, якісних, обліково-номерних та вартісних показниках і враховується по відповідних службах – продовольчій, речовій, квартирно-експлуатаційній, паливно-мастильних матеріалів тощо [19].

Виходячи з вищевикладеного, зазначимо, що серед проблем, які виникають у сфері управління військовим майном слід виокремити питання "людського фактору". Кожну із згадуваних служб очолює відповідний начальник і дійсно, дуже багато залежить саме від того, як він здійснює управління майном служби, за якою воно враховується (напр., кількість майна в тій чи іншій службі залежить від поданих вчасно та за необхідності повторно заявок). Часто виникають ситуації, коли різні начальники служб скаржаться на відсутність або недостатню кількість того чи іншого майна, у той час, коли у такій самій службі іншої військової частини, майна предостаточно. Тобто маємо два висновки з цієї ситуації: 1) неоднаковий розподіл майна органами управління вищого рівня; 2) недостатньо якісне виконання своїх обов'язків одними посадовими особами, та якісніше – іншими. Ми пропонуємо мінімізувати виникнення подібних ситуацій шляхом перегляду процесу відбору кандидатів на посади з підвищенням рівнем матеріальної відповідальності; розробки порадишників та посібників для матеріально-відповідальних службовців, періодичної організації для них тренінгів з підвищення ефективності управління військовим майном, а кількісний, якісний та строковий контроль над таким майном перевести в автоматизовані системи управління.

Висновки. Підсумовуючи зазначене, можна дійти висновку, що адміністративні правовідносини є обов'язковою складовою діяльності ЗСУ щодо управління військовим майном, у той час як інші можуть виникати, але не є обов'язковими (господарські, міжнародні тощо). Основними критеріями відмежування адміністративних від інших видів правовідносин, які виникають у сфері управління військовим майном, є їхніми особливості, які найбільшою мірою виявляються у специфіці структурних елементів: змісті та об'єкті, а в деяких випадках – суб'єктах.

Напрями подальших наукових пошуків будуть спрямовані на аналіз та класифікацію управлінських повноважень компетентних органів у системі Міністерства оборони України та ЗСУ щодо військового майна, зокрема, поділ таких повноважень за структурно-функціональним критерієм.

Список використаної літератури

1. Кучинський Ю. Д. Структура механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні. *Право. ua*. № 1, 2017 С. 90–94.
2. Капінус О. Ю. Теоретико-правова характеристика правового режиму військового майна / О. Ю. Капінус // *Галузь військового права у сучасних умовах державотворення: тези доп. учасників панел. диск.* (Київ–Харків, 11 груд. 2020 р.). – С. 56–61. URL: https://library.pp-ss.pro/inex.php/ndippsn_20201211/article/view/kapinus (Дата звернення: 23.02.2021).
3. Кісель В. Й. Статус військових частин Збройних Сил України як суб'єктів цивільних правовідносин / В. Й. Кісель // *Університетські наук. записки*, 2005. – № 3(15). – С. 107–110.
4. Мельник О. Г. Правове регулювання управління військовим майном як складова частина адміністративно-правової охорони та захисту такого майна / О. Г. Мельник // *Право і суспільство*, 2018. – № 5. Ч. 2. С. 122–127.
5. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / відп. ред. О.В. Петришин. – Київ : Загальна теорія права, 2017. – Т. 3. – 545 с.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. – Харків : Консульт, 2001. – 656 с.
7. Адміністративно-правові відносини. URL: http://sipl.com.ua/?page_id=1510 (Дата звернення: 23.02.2021).
8. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) / І. П. Голосніченко. Київ : МАУП, 1998. 52 с.
9. Адміністративне право. Загальна частина : навч. посіб. / С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін. – Київ : Центр учбової літ-ри, 2011. – 216 с.
10. Шевченко Е. О. Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритетного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду) / Е. О. Шевченко // *Форум права*, 2011. – № 1. – С. 1116–1122.
11. Кучинський Ю. Д. Адміністративні правовідносини в сфері використання військового майна: поняття, види, особливості / Ю. Д. Кучинський // *Юрид. вісн.*, 2017. – № 2(43). – С. 77–81.
12. Голоднова Т. С. Контроль як гарантія законності управління майном військових формувань України: адміністративно-правові засади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07 / Т. С. Голоднова Ірпін : Ун-т держ. фіскальної служби України, 2019. – 24 с.
13. Про правовий режим майна у Збройних Силах України : Закон України від 21 вер. 1999 р. № 1075-XIV. Дата оновлення: 12.06.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1075-14> (Дата звернення 20.02.2021).
14. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лист. 2014 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/671-2014> (Дата звернення 20.02.2021).
15. Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України : Положення від 30 січ. 2019 р. № 23/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/23/2019> (Дата звернення 20.02.2021).
16. Про затвердження Порядку логістичного забезпечення сил оборони під час виконання завдань з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності: Постанова КМУ від 27 грудня 2018 р. № 1208 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1208-2018> (Дата звернення 20.02.2021).
17. До кінця 2020 року сплановано створення Командування Сил логістики, як єдиної військово-організаційної структури відповідно до стандартів НАТО. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2019/03/26/do-kinczya-2020-roku-splanovano-stvorenniya-komanduvannya-sil-logistiki-yak-edinoi-viyskovo-organizacijnoi-strukturi-vidpovidno-do-standartiv-nato/> (Дата звернення: 23.02.2021).

2020-roku-splanovano-stvorenniya-komanduvannya-sil-logistiki-yak-edinoi-viyskovo-organizacijnoi-strukturi-vidpovidno-do-standartiv-nato/ (Дата звернення: 23.02.2021).

18. Про затвердження Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах : Постанова КМУ від 4 серпня 2000 р. №1225. Дата оновлення: 27.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1225-2000> (Дата звернення 20.02.2021).

19. Голоднова Т. С. Деякі питання правового регулювання управління майном у військових формуваннях в Україні / Голоднова Т. С. // *Наше право*, 2015. – № 5. – С. 47–53.

References

1. Kuchynskyi, Yu.D. (2017) The structure of the mechanism of administrative and legal regulation of the military property regime in Ukraine. *Pravo.ua*, № 1, 90-94 [in Ukrainian].
2. Kapinus, O.Iu. (2020) Theoretical and legal characteristics of the legal regime of military property. *Haluz viyskovoho prava u suchasnykh umovakh derzhavotvorennia: tezy dop. uchastnykiv panel. dysk.* (pp. 56-61). Kyiv – Kharkiv, Retrieved from: https://library.pp-ss.pro/inex.php/ndippsn_20201211/article/view/kapinus [in Ukrainian].
3. Kisel, V. Y. (2005) Status of military units of the Armed Forces of Ukraine as subjects of civil legal relations. *Universytetski naukovy zapysky*. № 3(15), 107-110. [in Ukrainian].
4. Melnyk, O.H. (2018) Legal regulation of military property management as an integral part of administrative and legal protection and defense of such property. *Pravo i suspilstvo*. №5. Part 2., 122-127 [in Ukrainian].
5. Petryshyn, O.V. (Ed.), (2017) *Big Ukrainian legal encyclopedia* (Vol. 3). Kyiv: Zahalna teoriia prava [in Ukrainian].
6. Skakun, O.F. (2001) *Theory of state and law*. Kharkiv: Konsul [in Ukrainian].
7. Administrative and legal relations. Retrieved from: http://sipl.com.ua/?page_id=1510 [in Ukrainian].
8. Holosnichenko, I.P. (1998) *Administrative law of Ukraine (main categories and concepts)*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
9. Alforov, S.M., Vashchenko, S.V. & Kupin A.P. (2011) *Administrative law. The general part*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
10. Shevchenko, E.O. (2011) Defining the concept of administrative-legal relations taking into account the priority and the role of the subject of administrative law (on the example of an administrative court). *Forum prava*. № 1., 1116-1122 [in Ukrainian].
11. Kuchynskyi, Yu.D. (2017) Administrative legal relations in the field of use of military property: concepts, types, features. *Yurydychnyi visnyk*. №2(43), 77-81 [in Ukrainian].
12. Holodnova, T.S. (2019) *Control as a guarantee of legality of property management of military formations of Ukraine: administrative and legal bases*. Extended abstract of candidate's thesis. Irpin. [in Ukrainian].
13. On the Legal Regime for Property in the Armed Forces of Ukraine. № 1075-XIV. (1999, September, 21) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1075-14>. [in Ukrainian].
14. On approval of the Regulations on the Ministry of Defense of Ukraine. № 671 (2014, November, 26) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/671-2014> [in Ukrainian].
15. On Regulations on the General Staff of the Armed Forces of Ukraine. № 23/2019. (2019, January, 30) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/23/2019> [in Ukrainian].
16. On approval of the Procedure for logistical support of the defense forces during the performance of tasks related to the defense of the state, protection of its sovereignty, territorial integrity and inviolability. № 1208 (2018, December, 27) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1208-2018> [in Ukrainian].
17. By the end of 2020, it is planned to establish the Logistics Forces Command as a single military-organizational structure in accordance with NATO standards. Retrieved from: <https://www.mil.gov.ua/news/2019/03/26/do-kinczya-2020-roku-splanovano-stvorenniya-komanduvannya-sil-logistiki-yak-edinoi-viyskovo-organizacijnoi-strukturi-vidpovidno-do-standartiv-nato/> [in Ukrainian].
18. On approval of the Regulations on the procedure for registration, storage, write-off and use of military property in the Armed Forces. №1225. (2000, August, 4) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1225-2000> [in Ukrainian].
19. Holodnova, T.S. (2015) Some issues of legal regulation of property management in military formations in Ukraine. *Nashe pravo*. № 5., 47-53 [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 26.02.21

O. Kapinus, Adjunct of the Legal Support Department
Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ADMINISTRATIVE AND LEGAL RELATIONS OF MILITARY PROPERTY MANAGEMENT

The article deals with the study of relations concerning the military property management as a kind of administrative and legal relations. It is proved that in the Armed Forces of Ukraine property relations, as well as any other relations have an administrative and organizational component. It is determined that the distinguishing feature of property relations in the Armed Forces of Ukraine is the administration of the participants behavior in such relations and the predominance of organizational and subordinate powers in the legal regulation of military property relations. The main distinguishing criteria of administrative from other types of legal relations that arise in the field of military property management are their features, which are most evident in the specifics of structural elements: content and object, and in some cases – subjects. It is proved that administrative and

legal relations concerning military property can be classified based on the criteria of their relation to the administrative and legal regime of military property. According to this criterion, the following types are distinguished: administrative and legal relations concerning the registration and write-off of military property in the Armed Forces of Ukraine; administrative and legal relations concerning the military property inventory in the Armed Forces of Ukraine; administrative and legal relations regarding the alienation of military property in the Armed Forces of Ukraine; administrative and legal relations regarding the utilization of military property in the Armed Forces of Ukraine. The main difficulties that arise in the field of military property management, which are related to the "human factor" and in general lead to two scenarios: 1) unequal distribution of property by higher-level governing bodies; 2) insufficient quality of performance of their duties by some officials, and better – by others. It is proposed to resolve such difficulties by reviewing the process of selecting candidates for positions with a high level of liability; development of advisers and manuals for materially responsible officers, periodic organization of trainings for them to improve the efficiency of military property management, and transfer quantitative, qualitative and timely control over such property into automated management systems.

Keywords: administrative and legal relations, military property, subjects, objects, content.

УДК 342.9

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2021.45.59-62>

Р. Копач, офіцер юрид. служби,
Повітряне командування "Схід" ПС ЗС України, Дніпро, Україна
kopachroman@i.ua
ORCID ID 0000-0001-5892-6293,
І. Остапенко, канд. юрид. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
innessa_ostapenko@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-1162-5754

ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ ВИПЛАТИ СЕРЕДНЬОГО РОЗМІРУ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ НА ПІДСТАВІ РІШЕННЯ СУДУ

Проаналізовано проблемні питання щодо виплати грошового забезпечення військовослужбовцям при порушенні строку обов'язкових соціальних виплат при звільненні. Визначено, що протягом 2018–2020 років спостерігається практика застосування норм трудового законодавства України щодо стягнення з військових частин ЗСУ середнього розміру грошового забезпечення за час затримки повного розрахунку військовослужбовця при звільненні з військової служби. Зауважено, що такий стан справ чинить надмірний фінансовий тиск на оборонний бюджет держави, а тому необхідно уточнити правомірності застосування норми трудового законодавства на військовослужбовців у частині виплати середнього розміру грошового забезпечення за час затримки розрахунку при звільненні з військової служби. Обґрунтовано, що норми спеціального законодавства мають виключну перевагу над нормами трудового законодавства у питаннях вирішення спорів щодо повного розрахунку військовослужбовців при звільненні з військової служби. Акцентовано увагу на тому, що практика Європейського суду з прав людини стосовно виплати середнього заробітку окремим громадянам України за час затримки розрахунку при звільненні неоднозначна. Виявлено, що на нормативно-правовому рівні відсутній порядок розрахунку середнього розміру грошового забезпечення. Зазначено, що застосування аналогії порядку обчислення середнього заробітку працівникам технічно неможливе з огляду на те, що структура грошового забезпечення військовослужбовців та його економічна сутність відмінна від структури і природи заробітної плати працівників. Запропоновано як напрям подальших наукових досліджень опрацювати компромісний механізм у системі спеціального законодавства щодо посилення відповідальності посадових осіб військових частин ЗСУ за несвоєчасний і неповний розрахунок військовослужбовців при звільненні з військової служби.

Ключові слова: середньомісячне грошове забезпечення, середній заробіток, розрахунок при звільненні, законність виплати, відшкодування за час затримки розрахунку при звільненні, норми трудового та спеціального законодавства.

Постановка проблеми. Судова практика 2018–2020 рр. стосовно порушення прав громадян України, пов'язаних з проходженням військової служби, зокрема, не виплата під час проходження військової служби індексації та грошової компенсації за невикористані дні щорічної додаткової відпустки учасникам бойових дій свідчить про системний характер цієї проблеми. Неврегульованість прогалин у чинному законодавстві у сфері соціального захисту військовослужбовців і членів їхніх сімей спричиняє велике навантаження на Державний бюджет України. Актуальність теми дослідження полягає в законодавчій неврегульованості механізму захисту військовослужбовцями своїх прав у зв'язку із несвоєчасним розрахунком при звільненні з військової служби.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання захисту військовослужбовцями своїх прав у судовому порядку були в центрі уваги багатьох практиків та дослідників. Зокрема, Б. Шамрай [1] акцентує увагу на створенні військового суду як дієвого органу гарантування прав і свобод військовослужбовців. О. Скиба [2] висвітлює законодавчу неврегульованість механізму грошової компенсації за невикористані дні додаткової відпустки військовослужбовцями-учасниками бойових дій, що змушує останніх звертатися після звільнення з військової служби за реалізацією своїх прав до суду. Однак за-

лишається не дослідженим аспект правомірності застосування трудового законодавства щодо виплати середнього розміру грошового забезпечення за час затримки розрахунку при звільненні військовослужбовців ЗСУ та порядку реалізації цієї норми.

Метою статті є визначення правомірності застосування трудового законодавства щодо виплати середнього розміру грошового забезпечення за час затримки розрахунку при звільненні військовослужбовцям ЗСУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із частиною другою статті 19 Конституції України [3] органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Відповідно до статті 1 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" від 20 грудня 1991 року №2011-ХІІ (далі – Закон №2011-ХІІ) [4], соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі.